

Пенчо Славейков

В развоя на националната ни литература името на Пенчо Славейков се утвърждава като символ на новите духовни и естетически потребности на българските творци. Културен идеолог и мисионер, градивна фигура в литературния кръг "Мисъл", Славейков създава богато и многообразно литературно наследство в което се оглеждат както модернистичните търсения на времето, така и изявите на националната художествена традиция. Славейков, още от най-ранните си години се изгражда като личност с "демократична нагласа и хуманна ориентация

Творчеството на Славейков се отличава със своето тематично многообразие, с богатството си от житейски и идейни мотиви, с опита за прбнйкване в многоликата същност на света и човешката душа. В произведенията си той пресъздава и социално-политическия облик на съвремието, и страниците на патриотическото ни минало, и хармоничното съвършенство на природата ни и трайните форми в националната ни съдба. Докосвайки се до света на фолклорното творчество, той възкресява и специфичния бит на българина, и особеностите в патриархалните отношения, и мъдростта на житейската му философия. Опоектирайки духовната и нравствена красота на българката, поетът утвърждава богатството на народната душа, увековечава нейните добродетели. И същевременно, преодолявайки рамките на тясно националното, на конкретно историческото, Славейков приобщава съвременниците си към богатствата на европейската култура и цивилизация, очертава философските и духовни ориентири на изкуството ни. Като естествено обвързано с логиката на предишния литературен развой може да се осмисли и присъствието на темата за националните освободителни борби в творчеството на Славейков.

Стихотворения като "Сто и двадесет души" и "Марш" не само съдържателно отвеждат към личността на Ботев и неговия светъл подвиг, но и предизвикват литературни асоциации с гениалния поет. Разбира се, не можем да правим аналогия между идейните разбирания на Славейков и революционния заряд на Ботевите песни, но тук с философския си усет Славейков осъзнава, че е необходима връзка между реализма и духовните стремления, което само по себе си разкрива една Ботевска възискателност в неговото творчество;

"Тоз който в бой умре, в смъртта ще оживей "

Особено силно и вълнуващо е стихотворението "Поет" посветено на революционера и поета Бачо Киро. Природата прегръща делото на - бореца и заживява с неговата съдба:

"ръмеше дъжд и вятъра студен (като въздишка стенеше в полето.)"

"и неми бяха влажните листа, там на липата, дето той издъхва..."

В тези произведения вдъхновени от националноосвободителната борба, Ботев влиза не само като учител. Явно, от подвига на легендарния войвода е внушено стихотворението "Сто и двадесет души", в което без да се придържа към фактическата достоверност на подробностите, авторът е успял да предаде с голямо поетично внушение, оня ореол на легендарност, с който живее в съзнанието на народа споменът за Ботевата чета. Творбата е наситена с огнен патос - израз на голямото преклонение пред героите:

"Ний дойдохме помощ на теб да дадем

ний дойдохме тука за теб да умрем

за теб да умрем..."

Възкресявайки миговете от историческото битие на нацията, Славейков всъщност се стреми да разкрие внушенията за вечното и неизменното, трайното и устойчивото в народния живот. Разкриват се изконни български добродетели, борбена непримиримост, горда и свободолюбива природа, всеотдайност, саможертване и несъкрушим оптимизъм.

Изкуството на Славейков е една голяма нравственост. И в този смисъл, то е живо като самия живот - съдържа и радост, и болка, и отчаяние. Както казва самият поет -

"Животът е огърлица от весели и скръбни дни", а творецът не може да отразява само едните или само другите.

Съвършенството, красотата и хармонията, са онези неизменни форми на битието, които трайно привличат творческото внимание на поета. Тях можем да открием и в основата на интимно-пейзажната лирика събрана в цикъла "Сън за щастие". За идейно-тематичната същност на цикъла "Сън за щастие", може да се твърди, че той се отличава със същото многообразие, характерно за цялостното Славейково творчество. Тук са поставени редица проблеми, свързани с богатството на човешките чувства и душевни преживявания.

Създавайки цикъла си "Сън за щастие" Славейков обогатява не само тематичния, но и жанровия обхват на пейзажната лирика. Изграждайки творбите си като спонтанен изблик на чувства, родени от досега с природата, той открива за българската литература импресионистичната миниатюра.

Като резултат от продължителния контакт с народното творчество се раждат творби като "Ралица", "Бойко", "Коледари", "Неразделни", баладата "Чума̀ви", стихотворенията "Змейново либе", "Луд гидия". Изградени като оригинални обработки на народните песни и поверия, в творби като "Неразделни", "Чума̀ви", "Змейново либе" зазвучават с нова психологическа сила, традиционните за фолклора мотиви за майчината клетва, за черната болест, за силата на вярната и всеотдайна обич, неподвластна дори на смъртта.

Търсейки устойчивото и непреходното в живота на народа ни, в поемата "Коледари", Славейков разкрива особеностите на българските нрави и обичаи, устоите на националната ни етика и нравственост. Ведро, оптимистично и светло пред нас се разгръща народното светоусещане с цялата си сила и енергия.

Виталността и жизнелюбието, силата на духа и характера, емоционалната волност и широта, Славейков ни разкрива в "Луд гидия". Изградено върху народно-песенни мотиви, то разкрива вътрешната предразположеност на нацията ни към веселие и радост, към духовно и емоционално разкрепостяване.

Философското углъбяване, психологията на изображението и проблематиката са характерни и за други две Славейкови произведения на фолклорна основа - поемите "Ралица" и "Бойко". Внушаващи представите за силата и всеотдайността на човешката любов, за благородството от неподкупността на женското сърце, за духовната сила и нравствена красота на бъдгарката, те представляват пълноценен израз на народния идеал за човешка личност.

Красиви и сърдечни, душевно щедри и благородни, безкористни и себепожертвувателни в любовта, героините и от двете Славейкови поеми отразяват преклонението на твореца пред етичното и нравствено съвършенство;

“Като оназ вечерница в небето

една бе в село Ралица девойка..”

Приносът на Славейков за обогатяване и издигане на идейно-естетическото равнище на националната ни литература е многостранен. Но онова заради което творческото му дело се оценява по достойнство, се изразява преди всичко в очертаването на новите духовни и философски хоризонти на националното ни изкуство, в популяризирането и практическото осъществяване на модернистичните насоки, върху които впоследствие израстват и се утвърждават цели поколения творци.